

O'ZLASHTIRISH YOKI RASTRATA YO'LI BILAN TALON-TAROJ QILISH JINOYATINING JINOIY-HUQUQIY TASNIFI

Muallif: Xamedova Jaxona Yo'ldosh qizi

Annotatsiya ; Ushbu o'zlashtirish yoki rastirata qilish yo;li bilan talon taroj qilish jinoyati ning sodir etilish hamda kvalifikatsiya qilishda vujudga kelayotgan muammo va kamchiliklarni tahlil qilish ushbu turdagi jinoyatlarning nazariy jihatdan obyekti , subyekti , sodir etilish usuli vasharoitlari , ushbu jinoyatlarning turlarini o'rganish asosiy maqsadimiz xisoblanadi.

Kalit so'zlar; O'zlashtirish , rastirata, retsdivst, ishonib topshirish, mulk, ko'p miqdor, bir gurux shaxslar tomonidan, takroran , uyushgan gurux manfaatlarini ko'zlab.

Amaldagi jinoyat qonunlariga binoan, o'zganing mulkini talon-taroj qilish mulkka tajovuz qilishning eng xavflisi hisoblanadi.¹

O'zbekiston Respublikasi Jinoyat kodeksining 167- moddasi o'zgarar mulkini o'zlashtirish yoki rastrata qilish yo'li bilan talon-taroj qilish deb nomlanadi. Mazkur normaning 1-qism dispozitsiyasi *aybdorga ishonib topshirilgan yoki uning ixtiyorida bo'lgan o'zganing mulkini o'zlashtirish yoki rastrata yo'li bilan talontaroj qilish*ni qamrab olgan. Bu jinoyat ikki qismdan iborat bo'lib, asosan jinoyatchi shaxs tomonidan ikki xil ko'rinishda sodir etiladi.

¹ O'zbekiston Respublikasi Oliy sudi Plenumining 1998-yil 17-apreldagi "Iqtisodiyot sohasidagi jinoyat ishlar bo'yicha sud amaliyotida yuzaga kelgan ayrim masalalar to'g'risida"gi 11-sonli qarorining 3-bandi

²⁹ M.H.Rustamboyev. Jinoyat huquqi (Maxsus qism). T.: "O'qituvchi"-2003.

X.M.Rustamboyevning fikricha, o'zlashtirish deganda, **aybdorga ishonib topshirilgan yoki uning ixtiyorida bo'lgan o'zganing mulkini** huquqqa xilof, bepul saqlab qolish va keyinchalik mulkdorga yoki mulkning boshqa egasiga mulkiy zarar keltirgan holda o'z foydasiga yoki boshqa shaxsning foydasiga olishga qaratilgan harakat bo'lib, aybdor mazkur mulkni hali tasarruf etmagan, begonalashtirmagan bo'ladi. O'zlashtirishda aybdor egallab olgan mulkni mulkdorga yoki mulkning boshqa qonuniy egasiga qaytarib berishning imkoniyati bo'ladi. Aybdorga ishonib topshirilgan yoki uning ixtiyorida turgan mulkdan foydalanish yoki uni tasarruf etish amalga oshirilmagan bo'ladi.²⁹ Aybdorga ishonib topshirilgan yoki uning ixtiyorida turgan mulk deganda, mansab vazifalari yoki shartnomaviy munosabatlarga ko'ra yoxud maxsus topshiriq munosabati bilan o'zganing mulkini tasarruf qilish, boshqarish, yetkazib berish, saqlash bo'yicha qonuniy vakolatlarni amalga oshiruvchi shaxsning egaligida turgan mulk tushuniladi.²

M.Usmonaliyevning "Jinoyat huquqi" darsligida, rastrata qilish tushunchasiga quyidagicha izoh berilgan: aybdorga ishonib topshirilgan yoki uning ixtiyorida turgan o'zganing mulkini mulkdor yoki mulkning boshqa egasiga zarar (mulkiy, ma'naviy) yetkazgan holda, mazkur mol-mulkni o'zining yoki boshqa bir shaxsning foydasiga g'ayriqonuniy ravishda, tekinga tasarruf etishini va begonalashtirishini anglatadi. Rastrata qilishda mulkni mulkdorga yoki mulkning boshqa egasiga asl holida qaytarishning imkoniyati bo'lmaydi. Mulkiy qiymatli qimmatliklarning o'rniga ega o'sha qiymatdagi qimmatliklarnigina qaytarishning iloji bo'ladi.³ Rastrata qilish jinoyatida aybdor shaxs to'g'ridan to'g'ri ishonib topshirilgan yoki o'zining ixtiyorida turgan mulkni o'z foydasiga yoki boshqa shaxslarning foydasiga "yeb yuboradi". Talon-tarojning rastrata shakli o'zlashtirishdan shu bilan farq qiladiki, o'zlashtirishda talon-taroj qilingan mulk qonuniy egasiga qaytarilishi mumkin, rastratada talon-taroj qilingan mulk aybdorda bo'lmaydi, u sotilgan, hadya qilingan, iste'mol qilingan bo'lishi mumkin, ya'ni mulk egasiga talon-taroj qilingan mulkning faqat qiymatini qaytarish imkoniyatiga ega bo'ladi.

O'zlashtirish yoki rastrata qilish jinoyatini tushunish yanada osonroq bo'lishi uchun **Rus olimi K.B. Ivanovning** badiiy tarzda qayd etgan quyidagi fikri nihoyatda o'rinli: "*O'zlashtirish deganda, qo'shnim menga qo'riqlashni ishonib topshirgan*

² O'zbekiston Respublikasi Oliy sudi Plenumining 1998-yil 17-apreldagi "Iqtisodiyot sohasidagi jinoiy ishlar bo'yicha sud amaliyotida yuzaga kelgan ayrim masalalar to'g'risida"gi 11-sonli qarori.

³ M.Usmonaliyev. Jinoyat huquqi. (Maxsus qism). Darslik. "Yangi asr avlodi"-T.;2005.

olma daraxtidan bir yoki bir nechta olmani unga bildirmasdan uzib olishim va olma daraxtidan uzoqlashib hali uni yeyishga ulgurmasdan qo'lga tushishimni anglatadi. Rastrata deganda, qo'shninga aytmay uzib olgan olmalarni o'zim yoki do'stlarim bilan yeb bo'lganimni bildiradi" deya o'xshatish qilgan.⁴

O'zlashtirish yoki rastrata qilish jinoyatining bevosita obyekti- aybdorga ishonib topshirilgan yoki uning ixtiyorida bo'lgan o'zganing mulkini muhofaza etishga qaratilgan ijtimoiy munosabatlar hisoblanadi.⁵

O'zlashtirish yoki rastrata qilish jinoyatining predmeti sifatida har qanday moddiy ko'rinishdagi ashyolar, pul va qimmatli qog'ozlar, boshqa mol-mulk, shu jumladan, mulkiy huquqlar, yer uchastkalari, binolar, inshootlar, yer bilan uzviy bog'langan mol-mulk, har qanday ko'rinishdagi mulklarni sanab o'tishimiz mumkin.⁶O'zlashtirish yoki rastrata qilish jinoyati tegishli majburiyatga ega turli davlat xizmatchi va mansabdor shaxs tomonidan, majburiyat doirasidan kelib chiqqan holda jinoyat predmeti o'zgaradi.

O'zlashtirish yoki rastrata qilish jinoyati obyektiv tomondan aybdorga ishonib topshirilgan yoki uning ixtiyorida turgan mulkni o'zlashtirish yoki rastrata qilish yo'li bilan talon-taroj qilishda ifodalaniadi.

O'zlashtirish yoki rastrata qilish yo'li bilan talon-taroj qilish jinoyatining subyekti- o'zganing mulki ishonib topshirilgan yoki uning ixtiyorida bo'lgan, jinoyat sodir etilguniga qadar 16 yoshga to'lgan aqli raso shaxslar. Mulk ishonib topshirilgan yoki ixtiyorida mulk turgan shaxsgina, ya'ni xizmat burchi, shartnoma munosabatlari yoki maxsus topshiriq munosabati bilan shu mulkni tasarruf etish, boshqarish, yetkazib berish, saqlash bo'yicha vakolatlarni amalga oshirgan shaxs (omborchi, ta'minotchi, buxgalter, sotuvchi, kassir) o'zlashtirish yoki rastrata qilish jinoyatining subyekti bo'lishi mumkin.

O'zlashtirish yoki rastrata qilish yo'li bilan talon-taroj qilish jinoyati subyektiv tomondan – to'g'ri qasd yo'li bilan, ya'ni Jinoyat kodeksining 21- moddasi 3-qismida keltirib o'tilgan: agar shaxs o'z qilmishining ijtimoiy xavfli xususiyatlarini anglagan, uning ijtimoiy xavfli oqibatlariga ko'zi yetgan va ularning yuz berishini istagan bo'lsa, bunday jinoyat to'g'ri qasddan sodir etilgan jinoyat deb topiladi.³⁸ Bunda o'zlashtirish yoki rastrata yo'li bilan talon-taroj qilish jinoyatini sodir etgan

⁴ К.Б.Иванов. Комментарий к Особенной части Уголовного право. Учебник. Москва-2018. Страница-267.

⁵ М.Н.Рустамбойев. Jinoyat huquqi (Maxsus qism). T.:“O'qituvchi”-2003.

⁶ Fuqarolik kodeksi. -T:“ADOLAT” nashriyoti. -2018-yil. 81-83-moddalarning umumiy mazmuni. ³⁸ www.lex.uz

mulk ishonib yoki ixtiyorida bo'lgan shaxs uni o'z xizmat va lavozimiga zid ravishda mulkiy manfaat ko'rish maqsadida qo'lga kiritadi yoki tasarruf etadi.

Mazkur jinoyatning motivi **ko'pincha g'arazgo'ylik** niyatida sodir etiladi.

Talon-torojning o'zlashtirish shakli mulk ushlab qolingani paytdan e'tiboran, ya'ni o'zganing mulkiga g'ayriqonuniy ravishda o'zinikidek egalik qilingan paytdan e'tiboran **tugallangan jinoyat** deb hisoblanadi.

Rastrata aybdorga ishonib topshirilgan yoki uning ixtiyorida turgan mol mulk begunalastirilgan (masalan, sarflab yuborilgan, sotilgan, hadya qilingan, iste'mol qilingan va h.k.) paytdan e'tiboran **tugallangan jinoyat** deb topiladi.⁷

Shaxsni O'zbekiston Respublikasi **Jinoyat kodeksining 167-moddasi 2-qism a-bandi** bilan o'zlashtirish yoki rastrata qilish jinoyatining summasi **ko'p miqdorda** sodir etganda ayblash mumkin. Bundan kelib chiqadiki, agar shaxs o'zlashtirish yoki rastrata qilish jinoyatini oz miqdorda sodir etadigan bo'lsa uning harakatlarini O'zbekiston Respublikasi Jinoyat kodeksining 167- moddasi bilan emas, aksincha **O'zbekiston Respublikasi Ma'muriy javobarlilik to'g'risidagi kodeksning 61- moddasi** bilan ya'ni *mulkchilik shaklidan qat'iy nazar korxonalar, muassasa, tashkilotlarning mol-mulkini o'g'irlash, o'zlashtirish, rastrata qilish, mansab lavozimini suiiste'mol qilish yoki firibgarlik yo'li bilan oz miqdorda talontaroj qilish* normasi bo'yicha kvalifikatsiya qilinadi.⁴¹ Talon-taroj qilingan mulkning qiymati bazaviy hisoblash miqdorining o'ttiz baravaridan oshmasa, bundan talon-taroj oz miqdorda talon-taroj qilish deb ataladi. Shaxs o'zganing mulkini o'zlashtirish yoki rastrata qilish bo'yicha ancha miqdorda sodir etadigan bo'lsa uning harakatlari O'zbekiston Respublikasi Jinoyat kodeksining 167-moddasi 1-qismi bilan qamrab olinadi. Ancha miqdordan oshgan, ya'ni bazaviy hisoblash miqdorining uch yuz baravaridan besh yuz baravarigacha bo'lgan miqdor ko'p miqdor deb baholanadi hamda ushbu miqdor shaxsning harakatlarini O'zbekiston www.public.sud.uz. O'zbekiston Respublikasi Oliy sudining rasmiy sayti bo'lgan www.oliysud.uz ning ichki qism sayti.

Respublikasi Jinoyat kodeksining 167- modda 2- qism "a" bandi bilan kvalifikatsiya qilishga olib keladi:

O'zbekiston Respublikasi Jinoyat kodeksining **167-moddasi 2-qismi bbandi takroran yoki xavfli retsivist** tomonidan o'zlashtirish yoki rastrata qilish jinoyatini sodir etishga bag'ishlangan. Sud-tergov amaliyotida o'zganing mulkini o'zlashtirish yoki rastrata qilish orqali talon-taroj qilishning takroran sodir etilishini

⁷ Ochilov X.R, Haydarov Sh.D, Shamsiddinov. Jinoyat huquqi (Maxsus qism). O'quv qo'llanma-T,:TDYU nashriyoti,2021.

kvalifikatsiya qilishda ba'zi bir qiyinchiliklar vujudga keladi. Takroriylikni yagona jinoyat hisoblanuvchi davomli talon-toroj qilishdan farqlash lozim.

B.D.Matmurodovning fikricha, umumiy maqsadga ega bo'lgan va talon-toroj qilayotgan shaxsning yagona qasdi bilan qamrab olingan, bir-biriga o'xshash jinoiy qilmishlardan iborat bo'lgan o'zganing mulkini bir necha harakat bilan olinishi davomli talon-toroj qilish deb topiladi. Shunday qilib, aybdor shaxs qasdining yagonaligi, talon-toroj qilinayotgan manbaning yagonaligi, talon-toroj usulining bir xil ekanligi davomli talon-toroj qilishning alomatlari hisoblanadi.⁸ **Takroran o'zlashtirish yoki rastrata qilish jinoyatini sodir etish** deganda, *shaxsning ikki yoki undan ko'p marta ushbu jinoyatni sodir etganligi, ammo ularning birortasi uchun ham sudlanmaganligi* tushuniladi. Takroriylikda har bir jinoyat predmeti, joyi, vaqti, sodir etish usuli, jabrlangan subyektlar doirasi bir biridan farq qiladi. Takroriylikda jinoyat maqsadi, qasdi, talon-toroj qilinayotgan manba, talon-toroj usuli turli tuman bo'ladi. Birinchi marta o'zlashtirish yoki rastrata qilish tamom bo'lgan yoxud jinoyatga tayyorgarlik ko'rish yoki suiqasd qilish bosqichida to'xtatilgan yoki ishtirokchilikda sodir etilgan bo'lsa ham o'zlashtirish yoki rastrata qilish jinoyati takroran sodir etilgan deb hisoblanadi. Agar ilgari sodir etilgan o'zlashtirish yoki rastrata qilish jinoyati uchun shaxs qonunda belgilangan tartibda jinoiy javobgarlik yoki jazodan ozod qilingan bo'lsa, o'zlashtirish yoki rastrata qilish jinoyati takroran sodir etilgan deb hisoblanmaydi. Agar yangi bosqinchilik sodir etilgan paytgacha aybdordan sudlanganligi qonunda belgilangan tartibda olib tashlangan yoki bekor bo'lgan aybdor shaxsni jinoiy javobgarlikka tortish muddati o'tgan yoki ilgari sodir etilgan o'zlashtirish yoki rastrata qilish jinoyati uchun javobgarlik amnistiya akti yoki afv etish asosida olib tashlangan bo'lsa, takroriylik bo'lmaydi.⁹ *Agar o'zlashtirish yoki rastrata qilish jinoyatini sodir etgan shaxs ilgari o'zlashtirish yoki rastrata qilish jinoyati sodir etganligi uchun sudlangan bo'lsa, qilmish xavfli retsivist tomonidan sodir etilgan deb hisoblanadi*

O'zbekiston Respublikasi **Jinoyat kodeksining 167-moddasi 2- qismi v - bandi o'zlashtirish yoki rastrata qilish jinoyatini bir guruh shaxslar tomonidan oldindan til biriktirib** sodir etishga mo'ljallangan. Aybdor shaxslarni Jinoyat kodeksi 167-moddasi 2-qismi «v» bandi bo'yicha kvalifikatsiya qilish uchun *jinoyatning barcha ishtirokchilari mulk ishonib topshirilgan yoki ixtiyoriga*

⁸ B.D.Matmurodov. Jinoyat tarkibi bo'yicha kvalifikatsiya qilish masalalari. T.:“Lessons press”-2019.

⁹ Ochilov X.R, Haydarov Sh.D, Shamsiddinov. Jinoyat huquqi (Maxsus qism). O'quv qo'llanma- T.:TDYU nashriyoti,2021.

*berilgan shaxslar bo'lishi lozim.*¹⁰ Agar talon-toroj qilishning ishtirokchilaridan loaqal bittasi mulk ishonib topshirilgan yoki uning ixtiyorida bo'lgan shaxs bo'lib, qolganlar ishtirokchilar bunday vakolatlarga ega bo'lmagan shaxslar bo'lsa, jinoyatchilarning harakatlarini Jinoyat kodeksi 167- moddasi 2-qismining «v» bandi bo'yicha kvalifikatsiya qilish mumkin emas. Bunday holatlarda mulk ishonib topshirilgan yoki uni boshqaruvchi shaxs qilmishi Jinoyat kodeksi 167-moddasi 1-qismi bo'yicha, qolgan ishtirokchilarning jinoiy harakatlari esa Jinoyat kodeksining 28-moddasi tegishli qismiga havola qilgan holda Jinoyat kodeksining 167-moddasi 1-qismi bo'yicha kvalifikatsiya qilinishi lozim.¹¹

O'zbekiston Respublikasi Jinoyat kodeksining 167-moddasi 2-qism "g" bandi bevosita o'zlashtirish yoki rastrata qilish jinoyatini **mansab mavqeyini suiiste'mol qilish yo'li bilan sodir etish** deb nomlanadi. Mansab mavqeyini suiiste'mol qilish yo'li bilan o'zlashtirish yoki rastrata qilish- *mansabdor shaxs yoki mas'ul mansabdor shaxs tomonidan o'zganing mulkini egallashda o'z mansab vakolatlaridan foydalanishi* tushuniladi. **Mansabdor shaxs** — tashkiliy-boshqaruv yoki ma'muriy-xo'jalik vakolatlari berilgan va mas'ul mansabdor shaxs alomatlariga ega bo'lmagan shaxsdir. **Tashkiliy-boshqaruv vakolatlari** muayyan faoliyat uchastkasiga, ayrim xodimlarning ishlab chiqarish faoliyatiga rahbarlik qilish vazifalari hisoblanadi. **Ma'muriy-xo'jalik vakolatlari** esa mol-mulkni boshqarish va tasarruf etish, uni saqlash shartlari va tartibini belgilash, molmulkning asralishini, sotilishini ta'minlash singari vazifalardir. O'zbekiston Respublikasi Jinoyat kodeksining 167- moddasi 2- qismi "g" bandida nazarda tutilgan mansabdor shaxslarning mansab mavqeyini suiiste'mol qilishi mansabdor shaxsning mansab mavqeyidan kelib chiqqan, shaxs egallagan lavozimi vakolatiga berilgan huquq va majburiyatlarni amalga oshirish bilan bog'liq, biroq o'z mazmuni bo'yicha tegishli organning faoliyat olib borishidan ko'zlangan maqsad va vazifalarga zid keluvchi harakatlarini tushunish lozim.

O'zbekiston Respublikasi Jinoyat kodeksining 167- moddasi 3- qism "a" bandi juda ko'p miqdorda o'zganing mulkini o'zlashtirish yoki rastrata qilish deb belgilab qo'yilgan. Juda ko'p miqdor deganda, bazaviy hisoblash miqdorining 500 baravari va undan ortiq bo'lgan miqdor nazarda tutiladi.

O'zbekiston Respublikasi **Jinoyat kodeksining 167-moddasi 3- qism "b" qismida** nazarda tutilgan o'zlashtirish yoki rastrata qilishning og'irlashtiruvchi holati o'ta xavfli retsivist tomonidan sodir etiladi. Qilmishni Jinoyat kodeksi

¹⁰ H.Rustamboyev. Jinoyat huquqi (Maxsus qism). T.: "O'qituvchi" -2003.

¹¹ B.D.Matmurodov. Jinoyat tarkibi bo'yicha kvalifikatsiya qilish masalalari. T.: "Lessons press" -2019.

167-moddasi 3-qismining «b» bandi bo'yicha kvalifikatsiya qilish uchun quyidagi belgilar bo'lishi zarur: a) o'zlashtirish yoki rastrata qilish jinoyatini sodir etishdan oldin shaxsni o'ta xavfli retsivist deb topish to'g'risidagi sud hukmi; b) ushbu hukmning qonuniy kuchga kirganligi. Yuqoridagi belgilardan birining mavjud emasligi shaxsning qilmishini o'ta xavfli retsivist tomonidan sodir etilgan deb kvalifikatsiya qilish imkonini bermaydi. Shaxsni O'zbekiston Respublikasi Jinoyat kodeksining 34-moddasi 3-qismida besh yildan kam bo'lmagan muddatga ozodlikdan mahrum qilish jazosi tayinlanishi mumkin bo'lgan qasddan yangi jinoyat sodir etish, ya'ni shaxs ilgari o'ta og'ir jinoyati uchun yoki ikki marta o'gir jinoyati uchun hukm qilinib, ularning har biri uchun besh yildan kam bo'lmagan muddatga ozodlikdan mahrum qilish jazosi tayinlangan shaxs tomonidan o'ta og'ir jinoyat sodir etishi yoki ilgari o'ta og'ir jinoyati ikki marta hukm qilingan, og'ir yoki o'ta og'ir jinoyatlar uchun ularning har biriga besh yildan kam bo'lmagan muddatga ozodlikdan mahrum qilish jazosi tayinlangan shaxsning og'ir jinoyat sodir etishi o'ta xavfli retsivist deb topishga sabab bo'ladi.¹²

O'zbekiston Respublikasi Jinoyat kodeksining 167- moddasi 3-qism “v” bandida belgilab qo'yilgan o'zlashtirish yoki rastrata qilish jinoyati uyushgan guruh tomonidan yoki uning manfaatlarini ko'zlab sodir etiladi. Uyushgan guruh— bu jinoyatdagi ishtirokchilikning eng xavfli shakllaridan biri salanadi. Mazkur tushunchaning umumiy mazmuni JK 29-moddasida o'z ifodasini topgan. JK 30-moddasida esa uyushgan guruh tashkil etgan yoki unga rahbarlik qilgan, shuningdek, bunday guruh a'zolarining mazkur ishtirokchilik shaklida sodir etgan jinoyati uchun javobgarlik asoslari, shartlari va hajmi aniq ifodalangan. Shu bilan birga qonunda belgilanishicha, Jinoyat kodeksida nazarda tutilgan asoslarda va chegarada uyushgan guruh tomonidan sodir etilgan jinoyat og'irroq jazoga sazovordir. Uyushgan guruhning barqarorlik belgisi ko'pincha guruh jinoiy faoliyatining davomiyligida, uni jinoiy ixtisoslashtirilganligida, faoliyat sohasining boshqa shu kabi guruhlar bilan taqsimlanishida, har bir a'zosining vazifalari aniq bo'linganligida (tashkilotchi, boshliq), qattiq ichki intizom, jinoiy faoliyatni ma'lum bir vaqt doirasida rejalashtirishda ifodalanadi. Bir guruh shaxslar tomonidan oldindan til biriktirib sodir etilgan jinoyatga ko'ra, uyushgan guruh tomonidan sodir etilgan jinoyatda ichki tashkillashtirilganlik darajasi yuqoriroq bo'ladi. Xususan, uyushgan guruh tashkilotchisi yoki boshlig'i, agar guruh tomonidan sodir etilgan barcha jinoyatlar uning qasdi bilan qamrab olingan bo'lsa, bajaruvchi sifatida javobgarlikka tortiladi.

¹² M.Usmonaliyev. Jinoyat huquqi. (Maxsus qism). Darslik. “Yangi asr avlodi”-T,:2005.

Bunda uning bevosita jinoyatlarni sodir etishda qatnashganligi masalasi ahamiyat kasb etmaydi. Uyushgan guruhning boshqa a'zolari ham o'zganing mol-mulkini talon-toraj qilishda ishtirok etgan yoki tayyorlagan bo'lsalar, xuddi shunday darajada javobgarlikka tortiladilar. Uyushgan guruhning oddiy a'zosi bevosita mulkni talon-toraj qilishda ishtirok etmagan bo'lsa, uning uyushgan guruhning ushbu harakatlaridan xabardor bo'lishi uni ayblash uchun yetarli bo'lmaydi. O'zlashtirish yoki rastrata qilish yo'li bilan o'zganing mulkini talon-toraj qilish jinoyatini sodir etishda uyushgan guruhning barcha a'zolari qatnashgan yoki ishtirok etishgan bo'lsagina, u uyushgan guruh tomonidan sodir etilgan o'zlashtirish yoki rastrata qilish yo'li bilan o'zganing mulkini talon-toraj qilish jinoyati deb hisoblanishi mumkin. Aks holda, qilmishni uyushgan guruh manfaatlarini ko'zlab sodir etilgan deb kvalifikatsiya qilish kerak. Uyushgan guruhni u yoki bu ijtimoiy xavfli qilmishni sodir etish yoxud ularning amalga oshishi uchun qulay sharoit yaratuvchi holatlarni uyushgan guruh manfaatlari belgisi sifatida tushunish lozim. Qilmishni uyushgan guruh manfaatlarini ko'zlab sodir etilgan deb topish uchun sud tergov organlari quyidagi ikkita belgining mavjudligiga ahamiyat berishi zarur: a) aybdor o'zi tomonidan sodir etilayotgan jinoyatlar guruh manfaatlarini, so'ng aybdorning subyektiv manfaatlarini ko'zlab amalga oshirish uchun sodir etilayotganligini tushunishi lozim; b) uyushgan guruh a'zolari yoki uning tashkilotchisi harakatlari guruh manfaatlarini ko'zlab sodir etilayotganligini tushunishi lozim.¹³ Ushbu holatlarning mavjudligi uyushgan guruh manfaatlarini ko'zlash deb baholanadi.

O'zbekiston Respublikasi Jinoyat kodeksining 167-moddasi 3-qism "g" bandi kompyuter texnika vositalaridan foydalanib mazkur jinoyatni sodir etish hisoblanadi. Kompyuter texnikasi vositalari deganda, bu ma'lumotlarni qayta ishlash uchun foydalaniladigan texnik vositalar. Ularga: shaxsiy kompyuter (sanoq va axborot masalalarini yechish jarayonida ma'lumotlarni avtomatik ravishda qayta ishlash uchun mo'ljallangan texnik vositalarning yig'indisi), periferiya uskunalari (markaziy protsessorning bevosita boshqaruviga kirmaydigan EHMning tashqi vositalari yig'indisidir) va mashina axborotlarining moddiy tashuvchilari (disketlar, kassetalar, lazer disklar va boshqalar) kiradi. Ushbu texnika vositalaridan foydalib sodir etilgan o'zlashtirish yoki rastrata qilish yo'li bilan o'zganing mulkini talon-toraj qilish mazkur band bilan kvalifikatsiya qilinadi.¹⁴

¹³ M.Usmonaliyev. Jinoyat huquqi. (Maxsus qism). Darslik. "Yangi asr avlodi"-T.,:2005.

¹⁴ Ochilov X.R, Haydarov Sh.D, Shamsiddinov. Jinoyat huquqi (Maxsus qism). O'quv qo'llanma-T.,:TDYU nashriyoti,2021.

O'zbekiston Respublikasi Jinoyat kodeksining 167- moddasida nazarda tutilgan o'zlashtirish yoki rastrata qilish yo'li bilan o'zganing mulkini talon-toroj qilish va uning og'irlashtiruvchi holatlarining jinoiy-huquqiy belgilari yuqoridagi tahlilimizda ko'rib chiqildi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi -T. "O'zbekiston", 2023// [http: / / constitution.uz/uz/](http://constitution.uz/uz/);
2. O'zbekiston Respublikasi Jinoyat protsessual kodeksi// <https://www.lex.uz/acts/111460>;
3. O'zbekiston Respublikasi Jinoyat kodeksi //https:// www.lex.uz/acts/111453;
4. O'zbekiston Respublikasi Ma'muriy javobgarlik to'g'risidagi kodeksi. T,: "Adolat"-2023-yil;
5. Ochilov X.R, Haydarov Sh.D, Shamsiddinov. Jinoyat huquqi (Maxsus qism). O'quv qo'llanma-T,:TDYU nashriyoti,2021;
6. M.Usmonaliyev. Jinoyat huquqi. (Umumiy qism). Darslik. "Yangi asr avlodi"Т,:2005;
7. B.D.Matmurodov. Jinoyat tarkibi bo'yicha kvalifikatsiya qilish masalalari. T,: "Lessons press"-2019;
8. O.Zokirova. Jinoyat huquqining umumiy masalalar to'plami. O'quv uslubiy qo'llanma. TDYuI nashriyoti, 2005;
9. M.H.Rustamboyev. Jinoyat huquqi (Umumiy qism). T,: "O'qituvchi"-2003;
10. M.H.Rustamboyev. Jinoyat huquqi (Maxsus qism). T,: "O'qituvchi"-2003.